

№3

MOLIYAVIY TEKNOLOGIYALAR

ILMIY ELEKTRON JURNALI

ISSN: 2181-3965
VOLUME 5
TOSHKENT 2026

“MOLIYAVIY TEXNOLOGIYALAR” ILMIY ELEKTRON JURNALI TAHRIRIYAT KENGASHI RAISI

To‘lqin Zakirovich Teshabayev – tahririyat kengashi raisi. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI

Mehmonov Sultonali Umaraliyevich – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘quv ishlari bo‘yicha birinchi prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abdurahmanova Gulnora Qalandarovna - Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Karimova Komila Daniyarovna - Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Yoshlar masalalari va ma‘naviy-marifiy ishlar bo‘yicha birinchi prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich - Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Hududiy ta‘lim masalalari va markazlar bo‘yicha prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sindarov Sherzod Egamberdiyevich – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Infratuzilmalarni rivojlantirish va iqtisod ishlari bo‘yicha prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Saparov Aktam Jo‘rayevich – bosh muharrir, filologiya fanlari doktori

Islamkulov Alimnazar Xudjamuratovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Pardayev Abdunabi Xoliqovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Kuziyev Islomjon Ne‘matovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Baymurotov Tursunbay Maxkambayevich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Omonov Akrom Abdinazarovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Qongratbay Avezimbetovich – texnika fanlari doktori, professor, O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim, fan va innovatsiyalar vaziri

Jumayev Nodir Xosiyatovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, O‘zbekiston Respublikasi Oliy Kengashi deputati

Haydarov Nizomiddin Hamroyevich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Raviprakash G. Dani – Xalqaro ta‘lim konsultanti, professor (AQSH)

Bagautdinova Nailya Gumerovna – Qozon federal universiteti Boshqaruv, iqtisodiyot va moliya instituti direktori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor (Rossiya Federatsiyasi)

Sharifzoda Mu‘min Mashokir – Tojik davlat huquq, biznes va siyosat instituti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor (Tojikiston Respublikasi)

Maley Elena Borisovna – Polotsk davlat universiteti rektori, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent (Belarus Respublikasi)

Asif Mahbub Karim – Malayziya Menejment va tadbirkorlik universiteti professori (Malayziya qirolligi)

Piter Xayk – Yevropa amaliy fanlar va menejment instituti ilmiy ishlar bo'yicha prorektori (Chexiya Respublikasi)

Yavuz Demirel – Kastamonu universiteti professori (Turkiya Respublikasi)

Jo'rayev Abdug'affor Safarovich – Termez agrotexnologiyalar va Innovatsion rivojlanish instituti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Ismanov Ibroxim Nabiyeovich – Farg'ona politexnika instituti kafedra mudiri, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xayriddinov Azamat Botirovich – Qarshi muhandislik-iqtisodiyot instituti prorektori iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Tashnazarov Samiddin Nizamovich – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti kafedra mudiri, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nurmanov Ulug'bek Anorbayevich - Bank-moliya akademiyasi “Buxgalteriya hisobi va audit” kafedrasida professori, iqtisodiyot fanlari doktori

Yakubova Nargiz Tursunbayevna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Mamatov Baxadir Safaraliyevich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qiyosov Sherzod Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Urazaliyev Kamoliddin Tajikulovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

JURNAL TAHRIRIYATI

Saparov Aktam Jo'rayevich – bosh muharrir, filologiya fanlari doktori, dotsent

Avlokulov Anvar Ziyadullayevich – ilmiy muharrir, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Aliqulov Mehmonali Salohiddin o'g'li – mas'ul muharrir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Buxorova Moxira Samandarovna – muharrir

O'zbekiston Respublikasi OAK Rayosatining 2023-yil 3-iyundagi 364-son qarori bilan “Moliyaviy texnologiyalar” ilmiy elektron jurnali iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalari yuzasidan assosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Moliyaviy texnologiyalar” ilmiy elektron jurnali

23.11.2022-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№R-566966** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№049864**

MUNDARIJA			
1.	Shaishlamova Nargiza Kabilovna	Tijorat banklari risklarini baholashda stress-test usulidan samarali foydalaniish	7
2.	Ashurova Nargiza Chori qizi	O'zbekiston turizm xizmatlari bozorida gastronomik turizmni rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari	19
3.	Mamatqulov Avazbek Axmadaliyevich	Oliy ta'lim muassasalarida ichki audit tizimini raqamlashtirish mexanizimini takomillashtirish	24
4.	Sobirov Otabek Olimjonovich	Boshqaruv hisobini tashkil etishning konseptual asoslari	36
5.	Rustamov Maqsud Suvonqulovich, Boqiyeva Zuhra Soxibjon qizi	Iqlim o'zgarishining iqtisodiyotga ta'siri	41
6.	Xalimov Shaxboz Xalimovich	Qishloq joylarida turizm xizmatlarini rivojlantirishning xorij tajribalari	48
7.	Kenjayev Ikrom Ergashboyevich	Hududlarda investitsiya mexanizmlarini takomillashtirishning institutsional va moliyaviy omillari	53
8.	Rustamov Maqsud Suvonqulovich, Normatov Muslimbek No'rbo'ta o'g'li	Kredit riski	60
9.	Kurbonov Said Akbarovich	AQSH federal rezerv tizimi (FPT) va uning iqtisodiyotga ta'siri	67
10.	Bekmurodova Feruza Azamat kizi, Kadambaeva Charos Masharip kizi	Economic cooperation practices and development trends in Middle Eastern countries	73
11.	Mardonova Malika Asatilloevna	Xavfsiz turizm tushunchasining nazariy-uslubiy asoslari	80
12.	Alimov Baxodir Batirovich	Rivojlangan sug'urta kompaniyalarining moliyaviy holati va samaradorlik ko'rsatkichlari tahlili	85
13.	Narziyev Abror Baxtiyorovich	Moliyaviy bozorlardagi volatillik dinamikasining GARCH modellari asosida empirik tahlili	95
14.	Xoldorova Kamola Jamoliddin qizi, Murodova Dilnoza Choriyevna	O'zbekistonda tijorat banklarini transformatsiya qilishning dolzarb masalalari	106
15.	Yusupov Bexzod Yusup ugli	Финтех-ориентированная модель комплексной оценки кредитоспособности корпоративных клиентов и её влияние на эффективность банковских решений	112
16.	Tashbaeva Rano Gaybulloevna, Tashbaev Ulugbek Vansitovich	Цифровая оценка конкурентоспособности предприятий HoReCa на основе Open Data и онлайн-платформ (на примере г. Ташкента)	120
17.	Barakaev Otabek Otaqulovich	Ўзбекистонда аудиторлик хизматлар бозорининг 2020-2025 йилларга тахлили ва уни такомиллаштириш йўналишлари	127
18.	Muradov Botir Hayat	Yevropa iqtisodiyotining yashil transformatsiyasida iqlim o'zgarishi bilan bog'liq fizik va moliyaviy risklar tahlili	140
19.	Isroiljonov Murodil Qosimjon ugli	Household Consumption, Imports, and Gross Capital Formation in Uzbekistan: Evidence from an ARDL Model	148
20.	Chorieva Nigina Qaxramanovna	Классик иктисолий назариялар асосида тадбиркорлик субъектларининг экспорт салоҳиятидан фойдаланиш самарадорлигини ошириш хусусиятлари	155
21.	Chintemirova Diyora Shuxrat qizi	Hududlar kesimida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatining rivojlanish tendensiyalari	160
22.	Artikov Ne'matulla Abdusalamovich	Soliqli daromadlar oshishida sheringning iqtisodiy imkoniyatlari	166
23.	Kuzieva Dinora Bahodirovna	Uzoq muddatli aktivlarni baholash tartibini takomillashtirish	173
24.	Umarova Gulzodaxon Kodirbekovna	Kichik biznesni muqobil mo'ljalashtirishning ilgor xoriжий tajribalari	181
25.	Murtozayeva Zarnigor Komol qizi	Tashabbusli budget mablag'larini ijtimoiy ehtiyojlar asosida manzilli taqsimlash mexanizmlarini takomillashtirish	187
26.	Baytanov O'ralboy Miraqul o'g'li	Sanoat korxonalarida mahsulot sifatini boshqarishning zamonaviy metodologik yondashuvlari	193
27.	Mardonov Akromjon Nusrat ogli	The impact of fiscal policy on the national economy	201
28.	Ostonaqulov Dilshod Ismatilla o'g'li	O'zbekiston respublikasining aholi hayot sifati va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi bog'liqlikni statistik baholash	206

29	Babaxanova Nozima Saidakbarovna	Milliy fond bozorida aksiyalarni ommaviy joylashtirish mexanizmlarini transformatsiya qilish yo'llari	213
30	Tilabov Nasrulla Tashmurotovich	O'zbekistonda davlat qarz portfelini risk-dagnostika asosida boshqarish metodologiyasini takomillashtirish	220
31	Rahmonova Durdona Hasan kizi	Effective management of investment opportunities and regional economic diversification: evidence from the kashkadarya region	226
32	Xamdamov Omonullo Ne'matullayevich	Kapital bozoridan moliyaviy resurslar jalb qilishning xalqaro amaliyot tajribalari	233
33	Achilov Dilshod Marufovich	Innovatsion faoliyatning moliyaviy ta'minot manbalari va ularni samarali boshqarish yo'llari	244
34	Baratova Zumrat Xalmetjanovna	Innovatsion faoliyat bilan bog'liq moliyaviy risklarni boshqarish	253
35	Mavlyanova Yulduzxon Turg'unovna	Moliyaviy resurslarni samarali boshqarishda ERP (Enterprise Resource Planning) mexanizmidan foydalanish istiqbollari	261
36	Ishniyazov Otabek Baxodirovich	Bank faoliyatida risklarning turlari, ularni samarali boshqarish	268
37	Baxriddinov Kamoliddin Baxriddin o'g'li	Aksiyadorlik jamiyatlarida investitsiyaviy qaror qabul qilish amaliyotining tahlili	275
38	Qudratova Feruza Nasriddinovna	Financing decisions and value creation in an emerging economy: Evidence from the capital structure of Uzauto Motors	283
39	Xasanov Komil Mutalibjanovich	Chiqindilarni boshqarishda yevropa ittifoqi tajribasi va uni o'zbekiston sharoitida qo'llash	591
40	Orzukulova Zumrad Abdukhalik kizi, Azimova Nozimakhon Alisher kizi	Strategic brand management: review of keller's brand equity model and Aaker's brand identity system	297
41	Ollokulova Feruza Mansurovna	Davlat xususiy sheriklik rivojlanishining xorij tajribasi va undan O'zbekiston amaliyotida foydalanish imkoniyatlari	302
42	Umurzakova Dildora Sultonmaxmudovna	Raqamli iqtisodiyot sharoitida ayollar bandligiga doir muammolarning asosiy yo'nalishlari	310
43	Jo'rayeva Zarifa Bahodir qizi	Tijorat banklarida kredit xizmatlari amaliyotining dolzarb masalalari	317
44	Tureev Azizbek Abatovich	Qoraqalpog'iston Respublikasida mevachilik tarmog'ini klasterlashning iqtisodiy samaradorligini baholash	324
45	Mirzataev Salamat Muratbaevich	Ekologik muammolar sharoitida qishloq xo'jaligi barqarorligini ta'minlashda smart texnologiyalardan foydalanishning ilmiy-uslubiy asoslari	329
46	Komekova Gulzira Sharbaevna	Raqamlashtirilgan logistika tizimlari asosida sabzavotchilik mahsulotlari bozorining samaradorligini oshirish yo'llari	335
47	Qidirniyazov Ajiniyaz Sherniyazovich	Qoraqalpog'iston Respublikasida qurilish sohasining rivojlanish holati va sun'iy intelkt asosida xizmat kursatishni rivojlantirish istiqbollari	340
48	Розиков Жалил Жалолович	Вопросы реформирование бухгалтерского учета в сельском хозяйстве	346
49	Karimov Eminjon Gapardjonovich	Sanoat korxonalarida moliyaviy tahlil axborot tizimini takomillashtirish masalalari	351
50	Toshev Nurbek Janon o'g'li	Qashqadaryo viloyatida turizm samaradorligi indeksi (TEI) asosida mintaqaviy turizm rivojlanishi dinamikasini baholash	359
51	Kurbonova Malika Akhmad kizi	Comprehensive methodology for assessing the effectiveness of digital economy technology implementation in regional economic development	365
52	Isakova Naima Ikromjonovna	Xizmat ko'rsatish korxonalarida turizmni rivojlantirish uchun strategik marketing dasturini ishlab chiqish va uni takomillashtirish yo'llari	371
53	Sultanova Nigora Xikmatxo'ja qizi	Xarajatlar hisobida ABC va BSC tizimlari integrativ tahlili	377
54	Muminova Parvina Ilhom qizi	Bank majburiyatlari hisobi va ichki auditini takomillashtirish	383
55	Abduraxmonova Munisa, Alimov Ulug'bek Baxodirovich	Raqamli iqtisodiyot sharoitida xizmat ko'rsatish korxonalarida biznesni rivojlantirish tamoyillari va bosqichlari	389
56	Axmedov Shoymurod Azamat o'g'li	Tijorat banklarida investitsiya loyihalarini moliyalashtirish samaradorligini takomillashtirish yo'llari	395
57	Xamdamov Shavkat Komilovich	Aholini ijtimoiy himoyalash moliyaviy mexanizmi samaradorligini baholashning nazariy-metodologik asoslari	402
58	Ruziyev G'anisher Usarovich	Soliqlar vositasida tadbirkorlikni rivojlantirish va bandlikni ta'minlash orqali daromadlarni oshirish hamda kambag'allikni qisqartirish masalalari	411

59	Atamuratova Gulrux Muzafarovna	Kichik biznes tizimlarining iqtisodiy mohiyati va ularni modellashtirish bo'yicha zamonaviy xorij tajribasi	419
60	Mirzayeva Charos G'ayrat qizi	Savdo va xorijiy investitsiyalarning iqtisodiy o'sishdagi o'rni: Janubiy Koreya va O'zbekiston misolida qiyosiy ekonometrik tahlil	424
61	Toshpulatov Davron Akromovich	Islom moliyasida risklarni boshqarish	437
62	Amir Xudaykulov	Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga muvofiq EBITda indikatorini hisobga olishning o'ziga xos xususiyatlari	451
63	Тожибоева Дилором	Иқтисодий фикрлаш тарзи ва унинг қарор қабул қилиш назариясида тугган ўрни	459
64	Azimov Islom Xolmurodovich	Xizmatlar infratuzilmasini rivojlantirishda tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarning xorijiy tajribalari va O'zbekistonga qo'llash imkoniyatlari	471
65	Xadjibekova Aziza Akbarovna	Tashqi va ichki turizmni rivojlantirishda tashkiliy-iqtisodiy mexanizmining asosiy funktsiya va prinsiplari	477
66	Насирова Хатидже Камолжоновна	Методологические основы интеграции ESG-принципов в систему управления инвестиционной привлекательностью промышленных предприятий Республики Узбекистан	484
67	Azimova Malika Rustamovna	NPVfr modifikatsiyalangan ko'rsatkich asosida O'zbekiston xizmatlar sohasidagi franchayzing loyihalarining iqtisodiy samaradorligini baholash	494
68	Razzakov Jasur Xamraboyevich	Korporativ biznes sektorini moliyalashtirishga ta'sir qiluvchi omillar tahlili	501
69	Sulaymanov Akrom Isamiddinovich	O'zbekiston bank tizimida uzoq muddatli moliyalashtirishning tarkibiy nomutanosibligi va ssenariyli erta ogohlantirish chegaralari	507
70	Azizkulov Baxtiyor Xushvaktovich, Xasanova Dilnoza Jamshid qizi	Samarqand viloyatiga jalb qilingan investitsiyalarni iqtisodiy tahlili va ulardan foydalanishning imkoniyatlari	519
71	Amonova Nazokat Utkurovna	Improving the mechanisms of financing investment activities in the context of economic modernization	526
72	Xonova Nodira Fazliddinovna	Kraudfunding platformalari orqali investitsiya loyihalarini moliyalashtirish yo'llari	534
73	Kurbanova Shaxnoza Yuldashbayevna	Qurilish materiallari sanoatida ishlab chiqarish samaradorligini oshirishda innovatsion texnologiyalarning roli	544
74	Umarov Abduvahob Tursunovich	Mintaqalarni barqaror rivojlantirish mexanizmini takomillashtirish yo'nalishlari	550
75	Nematullayev Hamidullo Azizillo o'g'li	Xorijiy davlatlar qarzini boshqarishga doir tajribalari va milliy amaliyotda foydalanish imkoniyatlari	557
76	Bozorov Xayrulla Xaitboyevich	Farg'ona viloyatida biznesni rivojlantirishda jalb qilinayotgan investitsiyalarning ahamiyati	565
77	Умаров Баходир Султанович	Совершенствование налогового администрирования крупных предприятий реального сектора экономики	570
78	Ergashev Rustam Rajabovich	Ilmiy ishlanmalarni tijoratlashtirish mexanizmlarini dalillarga asoslangan holda joriy etish va monitoring qilish modeli	579
79	Ergashev Azizxon Avazxon o'g'li	O'zbekistonda tijorat banklari moliyaviy xizmatlar metodologiyasini takomillashtirishning ustuvor yo'nalishlari	589
80	Хамдамов Сардор Фармон угли	Sanoat kompaniyalarining davlat xaridlarida narx shakllanishi va raqobat muhiti: lot darajasidagi ma'lumotlar tahlili	595
81	Nabixo'jayeva Dilafro'z Sobir qizi	O'zbekistonda innovatsion iqtisodiyotning shakllanishida ayollar intellektual mehnatini boshqarish tizimini takomillashtirish	600

O‘ZBEKISTONDA INNOVATSION IQTISODIYOTNING SHAKLLANISHIDA AYOLLAR INTELLEKTUAL MEHNATINI BOSHQARISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH

Nabixo‘jayeve Dilafruz Sobir qizi

Sambhram universiteti o'qituvchisi

E-mail: dilafruznabixo'jayeve@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada O'zbekistonda innovatsion iqtisodiyotni shakllantirish sharoitida ayollarning intellektual mehnatidan samarali foydalanish va uni boshqarish tizimini takomillashtirish masalalari tadqiq etilgan. Ayollarning ilmiy, texnologik, kreativ va boshqaruv faoliyatidagi ishtirokini kengaytirishning iqtisodiy ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, intellektual mehnatni boshqarishda gender tengligi, kasbiy rivojlanish, mehnat motivatsiyasi, raqamli ko'nikmalar va innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlash mexanizmlari tahlil qilingan. Tadqiqot natijalari asosida ayollar intellektual salohiyatidan foydalanish samaradorligini oshirish bo'yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: innovatsion iqtisodiyot, ayollar intellektual mehnati, intellektual salohiyat, gender tengligi, mehnat bozori, innovatsion faoliyat, raqamli ko'nikmalar, mehnat motivatsiyasi, inson kapitali.

УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ ЖЕНСКИМ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫМ ТРУДОМ В ФОРМИРОВАНИИ ИННОВАЦИОННОЙ ЭКОНОМИКИ В УЗБЕКИСТАНЕ

Набиходжаева Дилафруз Сабир кызы

преподаватель университета Самбрам

E-mail: dilafruznabixo'jayeve@gmail.com

Аннотация. В статье исследуются вопросы эффективного использования интеллектуального труда женщин и совершенствования системы его управления в условиях формирования инновационной экономики Узбекистана. Раскрывается экономическое значение расширения участия женщин в научной, технологической, творческой и управленческой деятельности. Анализируются механизмы обеспечения гендерного равенства, профессионального развития, трудовой мотивации, формирования цифровых навыков и поддержки инновационной активности женщин. На основе результатов исследования разработаны предложения и рекомендации по повышению эффективности использования интеллектуального потенциала женщин в инновационной экономике.

Ключевые слова: инновационная экономика, интеллектуальный труд женщин, интеллектуальный потенциал, гендерное равенство, рынок труда, инновационная деятельность, цифровые навыки, трудовая мотивация, человеческий капитал.

IMPROVING THE MANAGEMENT SYSTEM FOR WOMEN'S INTELLECTUAL LABOR IN THE FORMATION OF AN INNOVATIVE ECONOMY IN UZBEKISTAN

Nabikhujayeve Dilafruz Sobir qizi

Lecturer at Sambhram University

E-mail: dilafruznabixo'jayeve@gmail.com

Abstract. This article examines the effective utilization of women's intellectual labor and the improvement of its management system in the context of developing an innovative economy in Uzbekistan. The economic importance of expanding women's participation in scientific, technological, creative, and managerial activities is highlighted. The study analyzes mechanisms

for ensuring gender equality, professional development, labor motivation, digital skills development, and support for women's innovative activities. Based on the research findings, proposals and recommendations are developed to improve the efficiency of utilizing women's intellectual potential in the innovative economy.

Keywords: *innovative economy, women's intellectual labor, intellectual potential, gender equality, labor market, innovation activity, digital skills, labor motivation, human capital.*

Kirish

Bugungi kunda innovatsion iqtisodiyotning shakllanishi va rivojlanishi mamlakatning intellektual salohiyati, inson kapitalidan samarali foydalanish hamda yuqori malakali mutaxassislar faoliyatini qo'llab-quvvatlash bilan bevosita bog'liq. Ayniqsa, ayollarning ilmiy-tadqiqot, ta'lim, axborot texnologiyalari, tadbirkorlik va boshqaruv sohalaridagi faolligini oshirish innovatsion rivojlanishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Shu sababli ayollar intellektual mehnatini samarali tashkil etish va boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish dolzarb ilmiy-amaliy masalaga aylanmoqda.

O'zbekistonda iqtisodiyotni modernizatsiya qilish, raqamli texnologiyalarni keng joriy etish va innovatsion faoliyatni rivojlantirish jarayonida xotin-qizlarning bilim, ko'nikma va ijodiy salohiyatidan to'liq foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Biroq ayollarning intellektual mehnatidan foydalanish samaradorligiga kasbiy rivojlanish imkoniyatlari, mehnat motivatsiyasi, raqamli kompetensiyalar, boshqaruvdagi ishtirok va mehnat sharoitlari kabi omillar ta'sir ko'rsatadi.

Shu nuqtayi nazardan, ayollar intellektual mehnatini boshqarish tizimini zamonaviy innovatsion va raqamli iqtisodiyot talablariga moslashtirish, ularning ilmiy-ijodiy salohiyatini rag'batlantirish hamda mehnat bozoridagi imkoniyatlarini kengaytirish muhim vazifalardan biridir. Mazkur maqolada O'zbekistonda innovatsion iqtisodiyotning shakllanishida ayollar intellektual mehnatining o'рни, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yo'nalishlari hamda boshqarish tizimini takomillashtirish imkoniyatlari tadqiq etiladi.

Adabiyotlar sharhi

Innovatsion iqtisodiyot sharoitida ayollar intellektual mehnatidan samarali foydalanish masalasi inson kapitali, gender tengligi, raqamli transformatsiya va innovatsion faoliyat bilan uzviy bog'liq holda tadqiq etilmoqda. Zamonaviy ilmiy va institutsional tadqiqotlarda ayollarning bilim, ko'nikma va ijodiy salohiyatini iqtisodiy rivojlanishga jalb etish innovatsion o'sishning muhim sharti sifatida qaraladi.

OECD tadqiqotlarida raqamli iqtisodiyotda ayollarning ishtiroki masalasi alohida o'rganilib, ayollar ICT mutaxassislari, ixtirochilar va raqamli tadbirkorlar orasida yetarli darajada vakillikka ega emasligi qayd etilgan. Mualliflar ushbu tafovutni kamaytirishda raqamli ko'nikmalarni rivojlantirish, qayta tayyorlash va ayollar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash muhimligini ta'kidlaydi [1].

UNESCO tomonidan 2024-yilda ilgari surilgan “Closing the Gender Gap in Science” tashabbusida ayollarning ilm-fandagi ishtiroki va ilmiy yetakchilikdagi ulushini oshirish innovatsion rivojlanishning muhim yo'nalishi sifatida ko'rsatilgan. Tadqiqotlarda ayollarning ilmiy salohiyatidan to'liq foydalanilmasligi ilmiy g'oyalar xilma-xilligini cheklashi va tadqiqotlarda ayrim muhim jihatlarning e'tibordan chetda qolishiga olib kelishi qayd etiladi [2].

Jahon bankining O'zbekiston bo'yicha 2024-yilgi gender baholashida ayollarning mehnat bozoridagi ishtiroki erkaklarga nisbatan sezilarli darajada pastligi, ish haqi tafovutlari va STEM yo'nalishlarida ta'lim olish imkoniyatlari bilan bog'liq muammolar mavjudligi ko'rsatilgan. Mazkur tadqiqot ayollarning iqtisodiy faolligini oshirish mamlakatning umumiy iqtisodiy salohiyatidan samaraliroq foydalanish imkonini berishini asoslaydi [3].

World Bank'ning “Women, Business and the Law 2024” hisobotida O'zbekistonda ayollar uchun teng mehnat haqi, mehnat faoliyatidagi cheklavlarni kamaytirish va huquqiy tenglikni

mustahkamlash borasidagi islohotlar qayd etilgan. Ushbu yondashuv ayollar intellektual mehnatini boshqarishning institutsional asoslarini takomillashtirish zarurligini ko'rsatadi [4].

UN Women materiallarida esa ayollarni iqtisodiy jihatdan qo'llab-quvvatlashda ta'lim, raqamli ko'nikmalar, mehnat bozoriga qayta integratsiyalashuv va moliyalashtirish mexanizmlarining ahamiyati alohida ta'kidlangan. Ayniqsa, raqamli iqtisodiyot sharoitida ayollarning yangi ko'nikmalarni egallashi ularning bandligi va iqtisodiy faolligini oshirishning muhim vositasi sifatida baholanadi [5].

OECDning raqamli iqtisodiyot bo'yicha tadqiqotlarida ayollarning innovatsion ekotizimdagi ishtiroki patentlar, startaplar va ICT yo'nalishidagi kasblar kesimida tahlil qilingan. Natijalar ayollarning raqamli innovatsiyalardagi ishtirokini kengaytirish uchun ta'lim, kasbiy qayta tayyorlash, mentorlik va ayollar innovatsion loyihalarini moliyalashtirish mexanizmlarini rivojlantirish zarurligini ko'rsatadi [6].

UN Women ma'lumotlarida O'zbekistonda gender tengligini monitoring qilish uchun zarur bo'lgan ayrim mehnat bozori ko'rsatkichlari bo'yicha ma'lumotlar yetishmasligi ham qayd etilgan. Bu holat ayollar intellektual mehnati samaradorligini baholash, gender tafovutlarini aniqlash va boshqaruv qarorlarini ilmiy asoslash uchun zamonaviy statistik monitoring tizimini rivojlantirish zarurligini ko'rsatadi [7].

OECDning 2024-yilgi tahlillarida ayollarni raqamli innovatsiyalarga jalb etish nafaqat gender tengligi, balki mehnat unumdorligi va iqtisodiy o'sishni ta'minlash vositasi sifatida qaraladi. Tadqiqotda ayollar uchun ICT ko'nikmalarini rivojlantirish, STEM ta'limiga jalb qilish va innovatsion tadbirkorlikni rag'batlantirish asosiy siyosiy yo'nalishlar sifatida ajratilgan [8].

Umuman olganda, mavjud tadqiqotlar ayollar intellektual mehnatining innovatsion iqtisodiyotdagi ahamiyatini keng yoritgan bo'lsa-da, O'zbekiston sharoitida aynan **ayollar intellektual mehnatini boshqarish tizimi**, uning institutsional mexanizmlari, motivatsion vositalari va innovatsion faoliyat bilan bog'liqligini kompleks baholash masalalari yetarlicha tizimli o'rganilmagan. Shu sababli mazkur tadqiqotda ayollar intellektual salohiyatidan foydalanish samaradorligini oshirishga qaratilgan boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirishga alohida e'tibor qaratiladi.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqot metodologiyasi O'zbekistonda innovatsion iqtisodiyotning shakllanishi sharoitida ayollar intellektual mehnatini boshqarishning nazariy va institutsional asoslarini o'rganishga yo'naltirilgan. Tadqiqotda tizimli yondashuv asosida ayollarning intellektual salohiyati, kasbiy rivojlanishi, innovatsion faolligi, raqamli kompetensiyalari va mehnat motivatsiyasi o'zaro bog'liq omillar sifatida qaraladi. Shuningdek, qiyosiy tahlil, mantiqiy umumlashtirish, tizimlashtirish va ilmiy abstraksiyalash usullaridan foydalanilgan. Ushbu metodlar orqali ayollar intellektual mehnatini boshqarishning mavjud mexanizmlari baholanib, innovatsion iqtisodiyot talablariga mos takomillashtirish yo'nalishlari ishlab chiqilgan.

Tahlil va natijalar

Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi mehnat bozorida intellektual mehnatning ahamiyatini keskin oshirmoqda. Ayniqsa, ayollarning ta'lim darajasi, kasbiy kompetensiyasi, raqamli ko'nikmalari va innovatsion faoliyatdagi ishtiroki mamlakatning intellektual salohiyatidan foydalanish samaradorligini belgilovchi muhim omillardan hisoblanadi. Shu sababli ayollar intellektual mehnatini boshqarishda faqat bandlik darajasini emas, balki uning **sifati, innovatsion natijadorligi va iqtisodiy samaradorligini** kompleks baholash zarur.

Tahlil natijalari asosida ayollar intellektual mehnatini boshqarish jarayoni quyidagi o'zaro bog'liq elementlardan tashkil topishi maqsadga muvofiq deb hisoblandi: **mehnat resurslarining gender tuzilishi → intellektual salohiyat → raqamli kompetensiyalar → innovatsion faollik → mehnat natijadorligi → iqtisodiy samaradorlik**. Mazkur ketma-ketlik ayollarning mavjud mehnat resursidagi ulushidan boshlab, ularning innovatsion mahsulot va xizmatlar yaratishdagi amaliy natijasigacha bo'lgan jarayonni yaxlit boshqarish imkonini beradi.

Shundan kelib chiqib, tadqiqotda ayollar intellektual mehnatini boshqarishning **kompleks konseptual modeli** ishlab chiqildi. Modelning dastlabki bloki mehnat resurslarining gender tuzilishini ifodalaydi. Unda ayollar bandligi, iqtisodiy faolligi, oliy ma'lumotli ayollar ulushi, ilmiy va texnik yo'nalishlarda faoliyat yuritayotgan ayollar salmog'i kabi ko'rsatkichlar asosiy parametrlar sifatida olinadi. Ikkinchi blok ayollarning intellektual salohiyatini, jumladan, ta'lim darajasi, malaka, kasbiy tajriba va raqamli kompetensiyalarini tavsiflaydi. Uchinchi blok innovatsion faollikni, ya'ni ilmiy-tadqiqot faoliyati, yangi texnologiyalardan foydalanish, innovatsion tadbirkorlik va ijodiy ishlanmalarni qamrab oladi. Yakuniy blok esa mehnat unumdorligi, yaratilgan innovatsion qiymat va iqtisodiy natijadorlikni aks ettiradi.

Mazkur modelda gender tuzilmasini faqat ayollar va erkaklar sonining nisbati sifatida baholash yetarli emas. Gender tuzilmasini **ta'lim, kasb, boshqaruv, raqamli ko'nikma, ilmiy faoliyat va innovatsion faoliyat kesimlarida** tavsiflash ayollar intellektual mehnatining real iqtisodiy salohiyatini aniqlash imkonini beradi. Shu jihatdan, mehnat resurslarining gender tuzilishini ko'p o'lchovli tarzda baholash ilmiy-uslubiy yondashuv sifatida taklif etiladi.

Ayollar intellektual mehnati samaradorligiga ta'sir etuvchi omillarni aniqlashda xalqaro reyting va indikatorlarning mazmuni ham hisobga olindi. Xususan, innovatsion rivojlanish, gender tengligi, inson kapitali va raqamli rivojlanishni tavsiflovchi xalqaro ko'rsatkichlar asosida omillarni **institutsional, ta'limiy, raqamli, iqtisodiy va innovatsion** guruhlariga ajratish mumkin. Bunday guruhlash turli ko'rsatkichlarni yagona metodologik tizimga birlashtirish imkonini beradi.

Taklif etilayotgan innovatsion-iqtisodiy indikatorlar tizimi quyidagi beshta asosiy yo'nalishni qamrab oladi:

1. **Gender-mehnat indikatorlari** – ayollarning iqtisodiy faolligi, bandlik darajasi, boshqaruv lavozimlaridagi ulushi va ish haqi nisbati.

2. **Intellektual kapital indikatorlari** – oliy ma'lumotli ayollar ulushi, ilmiy darajaga ega ayollar, malaka oshirish va qayta tayyorlashda ishtirok etish darajasi.

3. **Raqamli kompetensiya indikatorlari** – raqamli texnologiyalardan foydalanish, ICT ko'nikmalari, STEM yo'nalishlaridagi ayollar ulushi va masofaviy mehnat imkoniyatlari.

4. **Innovatsion faollik indikatorlari** – ilmiy-tadqiqot faoliyatidagi ishtirok, patent va ishlanmalar, innovatsion loyihalar hamda texnologik tadbirkorlikdagi ayollar ulushi.

5. **Iqtisodiy samaradorlik indikatorlari** – mehnat unumdorligi, intellektual mehnat natijadorligi, innovatsion qiymat yaratish va ayollar bandligining iqtisodiy samarasi.

Ushbu indikatorlarni o'zaro bog'lash orqali ayollar intellektual mehnati samaradorligining **innovatsion-iqtisodiy integral ko'rsatkichini** shakllantirish mumkin. Bunda har bir yo'nalish bo'yicha indikatorlar standartlashtirilib, ularning umumiy natijadagi ahamiyatini aks ettiruvchi vazn koeffitsiyentlari asosida integral baho hisoblanadi. Natijada hududlar, tarmoqlar yoki davrlar kesimida ayollar intellektual mehnatidan foydalanish samaradorligini qiyosiy baholash imkoniyati yuzaga keladi.

Tadqiqot natijasida aniqlanishicha, ayollar intellektual mehnati samaradorligini oshirish faqat ayollar bandligini ko'paytirish bilan cheklanmasligi kerak. Asosiy e'tibor **“ta'lim → raqamli kompetensiya → innovatsion faoliyat → yuqori malakali bandlik → iqtisodiy natija”** zanjirini shakllantirishga qaratilishi lozim. Bu yondashuv ayollarning mavjud intellektual salohiyatini innovatsion iqtisodiyotning real iqtisodiy resursiga aylantirish imkonini beradi.

Shunday qilib, tadqiqotning asosiy natijasi sifatida **raqamli iqtisodiyot sharoitlaridan kelib chiqqan holda ayollar intellektual mehnatini boshqarishning kompleks konseptual modeli** ishlab chiqildi va unda mehnat resurslarining gender tuzilishini ilmiy-uslubiy tavsiflash yondashuvi taklif etildi. Shuningdek, xalqaro reytinglar va innovatsion faollikni ifodalovchi indikatorlar talablari asosida ayollar intellektual mehnati samaradorligiga ta'sir qiluvchi omillar tizimlashtirilib, **gender-mehnat, intellektual kapital, raqamli kompetensiya, innovatsion faollik va iqtisodiy samaradorlik** bloklaridan iborat innovatsion-iqtisodiy indikatorlar tizimi ishlab chiqildi. Mazkur yondashuv ayollar intellektual salohiyatini boshqarishni an'anaviy bandlik

siyosatidan innovatsion va natijaga yo‘naltirilgan boshqaruv modeliga o‘tkazish uchun metodik asos bo‘lib xizmat qiladi.

Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekistonda innovatsion iqtisodiyotning shakllanishi jarayonida ayollarning intellektual mehnatidan samarali foydalanish inson kapitalini rivojlantirish va innovatsion salohiyatni oshirishning muhim shartlaridan biridir. Ayollarni yuqori malakali, ilmiy, texnologik va boshqaruv faoliyatiga kengroq jalb etish nafaqat gender tengligini ta‘minlash, balki mehnat unumdorligi va iqtisodiy o‘sinh imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot davomida ayollar intellektual mehnatini boshqarishning kompleks konseptual modeli ishlab chiqilib, unda gender tuzilmasi, intellektual kapital, raqamli kompetensiyalar, innovatsion faollik va iqtisodiy samaradorlik o‘zaro bog‘liq elementlar sifatida belgilandi. Shuningdek, ayollar intellektual mehnati samaradorligiga ta’sir qiluvchi omillarni baholash uchun innovatsion-iqtisodiy indikatorlar tizimini shakllantirish taklif etildi.

Tadqiqot natijalaridan kelib chiqib quyidagi takliflar ishlab chiqildi:

1. Ayollar intellektual mehnatini boshqarishning taklif etilgan **kompleks konseptual modelini** davlat tashkilotlari, ilmiy muassasalar va yirik korxonalar faoliyatiga bosqichma-bosqich joriy etish.

2. Ayollarning raqamli va innovatsion kompetensiyalarini rivojlantirish uchun **STEM, IT, sun’iy intellekt, ma’lumotlar tahlili va raqamli boshqaruv** yo‘nalishlarida maxsus malaka oshirish dasturlarini kengaytirish.

3. Ayollarning ilmiy-tadqiqot va innovatsion faoliyatdagi ishtirokini oshirish maqsadida grantlar, startap loyihalar va ilmiy ishlanmalarni moliyalashtirishda **ayollar uchun qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarini** kuchaytirish.

4. Ayollar intellektual mehnati samaradorligini muntazam baholash uchun gender-mehnat, intellektual kapital, raqamli kompetensiya, innovatsion faollik va iqtisodiy samaradorlik ko‘rsatkichlarini birlashtiruvchi **yagona innovatsion-iqtisodiy indikatorlar tizimini** shakllantirish.

5. Mehnat bozorida ayollarning yuqori malakali lavozimlarga, ilmiy-tadqiqot va boshqaruv faoliyatiga kirish imkoniyatlarini kengaytirish hamda ularning **kasbiy o‘shishi va rahbarlik salohiyatini** qo‘llab-quvvatlash.

6. Ayollar intellektual mehnatidan foydalanish samaradorligini hududlar va iqtisodiyot tarmoqlari kesimida baholash uchun **gender statistik monitoring tizimini** takomillashtirish.

Umuman olganda, taklif etilgan yondashuv ayollarning intellektual salohiyatini oddiy mehnat resursi sifatida emas, balki **innovatsion iqtisodiy o‘sinhning strategik resursi** sifatida boshqarishga imkon beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. OECD. OECD Digital Economy Outlook 2024 (Volume 2): The Potential of Women for Digital Innovation. Paris: OECD Publishing, 2024.

2. UNESCO. Call to Action: Closing the Gender Gap in Science. Paris: UNESCO, 2024.

3. World Bank. Country Gender Assessment Report: Uzbekistan. Washington, DC: World Bank, 2024.

4. World Bank. Women, Business and the Law 2024. Washington, DC: World Bank, 2024.

5. UN Women. Sub-regional Consultation on Women’s Economic Empowerment and Poverty Reduction. UN Women Europe and Central Asia, 2024.

6. OECD. The Potential of Women for Digital Innovation. OECD Digital Economy Outlook 2024, 2024.

7. UN Women. Uzbekistan Country Fact Sheet. UN Women Data Hub, 2024.

8. OECD. OECD Digital Economy Outlook 2024 (Volume 2). Paris: OECD Publishing, 2024.
9. OECD. Women are an Untapped Source of Digital Innovation. OECD Digital Economy Outlook 2024, 2024.

